کوردستان لە سەردەمی حکومەتی سلووکی‌و ئەشکانییدا

بەدوای مردنی ئەسکەندەر، وێڕای دابەش کردنی وڵاتی زۆرپان‌و بەرینی ژێر دەسەڵاتی لە لایەن میراتگران‌و سەردارەکان لە بەینی خۆیان دا، کە هەر کەس لەو سفرە پڕلە نێعمەتە بەشی خۆی دابڕی، گەورەترین بەش بە دوای ئاڵوگۆڕی پشتی پەردە بە سەرداری گەورە "سولوکس" گەیشت کە خاکی ئێران‌و بین النهرین‌و سووریەش لەسەر ئەو بەشە بوون. "سولوکس" بۆ ئەوەی چاوێکیشی لە مەقدوونیە بێ، لە پێش دا "بابێل" دوایە "سلووکیە"و لە ئاخری‌دا "ئەنتاکیە"ی لە سووریە کردە ناوەندی حکوومەتی خۆی. دواتر "ئانتۆکۆس برای سولوکس" پاشماوەی خاکی ژێر دەستی ئیمپراتووری بە هێندێك لە نیزیکان‌و سەردارەکانی سپارد کە دەتوانین لە ریزی ئەوانە دا ئاماژە بە ساتراپی ماد بکەین کە بە سەرداری خۆی "مۆلون"ی سپارد. لەو بەینەدا بەهۆی شەڕ لەسەر دابەش کردن‌و ئەو شەڕانەی بەم بۆنەوە لە نێوان سەردارەکان‌و کەسانی سەر بە ئەسکەندەر رووی دەدا، کوردستان زۆر جار لەژێر پێی ئەو شەڕکەرانە دا لەرزی‌و زۆر جاریش بەرەنگاری‌و بەرگری خەڵکی ئەو خاکە دڵی دوژمنی لەرزاندوە، تا ئەو کات کە بەرپرسایەتی کاروبارەکان کەوتە دەست "ئانتیوخۆس"ی سێهەم. ئەو بە مەبەستی سەرکوتی یاخیەکان چووە سلووکیەی قەراغ دیجلەو لەوێوە چووە زاگرۆس‌و مەڵبەندی "کاردوخۆیی یا کورتی Cyurtii" لە مادی رۆژئاواو لەوێوەهاتە "ئاترۆپاتین یا مادی بچووك واتە ئازەربایجان"و حوکمڕانی ئەو شوێنەی خستەی ژێر فەرمانی خۆی‌و بەم شێوە خەیاڵی "ئانتیوخوس"ی سێهەم لەمەڕ ماد ئاسوودە بوو.

بابەتێکی دیکە کە جێگەی ئاماژە پێ‌کردنە ئەوەیە کە کوردەکان لەتەواوی سەردەمی دەسەڵاتی ئەسکەندەرو سلووکیەکان دەستیان لە بەرەنگار بوونەوە هەڵنەگرت‌و بە شێوەی جۆراوجۆر بە دژی ئەوان کە داگیرکەری خاکیان بوون، هەرچی بۆیان کرا کردیان‌و ئەگەر داریووش کە بەر لە دەسەلات حوکمڕانی کوردستان‌و کوردان بووەو بەهیوای ئەوان هەولێری بۆ مەیدانی شەڕ لەگەڵ

ئەسکەندەر هەڵبژارد، ئەگەر لەبەر ئەسکەندەر هەڵنەهاتباو کاتی هەڵاتن چووبا نێوکوردان لەنێو شاخو داخی بەرزو سەر لە ئاسمان کوردستان، لەوانەبوو مێژوو جوورێکی دیکەی لەسەر نووسیباو وەرەق گۆڕابا.[1] [2]

کوردان بۆ گەیشتن بە ئامانجی خۆیان کە دەرکردنی سلووکییەکان بوو، "مولۆن" ئەو سەردارەی پێشتر باسمان کردو ساتراپی مادیان بۆ ڕاپەڕین لە دژی شای سلووکی هان داو بۆخۆشیان هاوکاریو هاوڕێیان کردن، ئەوە لە ساڵی 202ی بەر لە زایین بوو. بە وتەی ڕەشید یاسەمی وا جوانترە چلۆنایەتی ئەو بزووتنەوەیە لە زمانی "پۆلیب" مێژوونووسی یۆنانی ببیسین، چونکو بیستنی ڕاستییەکان لە زمان دوژمنەوە سەرنج ڕاکێش ترە.[3] پۆلیپ لەم بارەوە دەنووسێ:[4]

"دوای کوشتنی "سولوکس" کە لە "ماوەراتورۆس"[5] رووی دا، "ئانتیۆکوس"ی برای کە حوکمڕانی ئاسیا بوو، هاتە پایتەختو لەسەر تەختی پادشایی دانیشت، دوایە سەرداری خۆی "مولون"ی کە زۆری یارمەتی دابوو کردە حوکمڕانی ماد. بەڵام "مولۆن" یاغی بوو و وڵاتی بابێلی گرتو بۆ ماوەیەکی درێژ هەر سوپایەکی "ئانتیوکۆس" دەینارده شەڕی ئەو، دەشکا. سەرئەنجام ئانتیوکۆس لەگەڵ لەشکرێکی زۆر بەرەو "مولۆن" چوو. کاتێك گەیشتە رووباری فورات لەشکرەکەی کردە سێکەرتو بە هەشت رۆژان لە چیای "حەمرین Orion = جبل حمرین" تێپەڕیو گەیشتە وڵاتی "ئاپۆلۆنی".[6]

"مولۆن" لەخەڵکی خووزستانو بابێل دڵنیا نەبوو، بۆیە بۆ جێبەجێ کردنی پلانەکەی تەنیا پشتی بە قەومی "کورتی = کورد" بەست بوو کە قۆچەقانی

[1] ئیسترابوون، کتێبی 11 بەرگەی 9.

[2] ئەنابازیس نووسینی گزنفۆنو ژوستەن، کتێبی 41، بەرگەی 5.

[3] کوردو پێوەندی ڕەگەزیو مێژوویی ئەو، ڕەشید یاسەمی لاپەڕەکانی 185 تا 159و دواتر... .

[4] کتێبی (Xli) لە پۆلیب ل 148 بەدوا.

[5] مەبەست لە زنجیر شاخی توروسی تورکیەی ئەوڕۆیە کە بەشی زۆری لە کوردستانی تورکیە دایە.

[6] ئەو ئەیالەتە لەگەڵ خاکی بابێلەو لە باشووری چۆمی دیالە هەڵکەوتووەو دراوسێی مادی ڕۆژئاوا بووە.

www.pertwk.com

هاوێژی زۆر شاره‌زا بوون.[1-2] لێره‌ دا پێویسته‌ به‌وه‌ ئاماژه‌ بکه‌ین که‌ ته‌نیا پۆلیپ یا گزینفۆن نین که‌ باسی کوردانیان کردوه‌و به‌ ڕاشکاوی ناویان بردوون، به‌ڵکوو زۆر که‌سی‌تر وه‌ك "ئیسترابوون" مێژوو زان‌و جوغرافیازانی به‌ناوبانگی سه‌ده‌ی یه‌که‌می زایینی، باسی کوردیان کردوه‌و "کورتی"یان پێ‌گوتوون‌و کوردو مادیان به‌ یه‌ك زانیوه‌. ئه‌و مێژوو زانه‌ بڕوای وایه‌ که‌ هیچ به‌ڵگه‌یه‌کی جێ‌باوه‌ڕی ئه‌وتۆ نیه‌ که‌ نیشان بدا کوردو ماد له‌یه‌کتر جیان.[3] دوایه‌ش له‌وه‌ زیاد ده‌کاو ده‌ڵێ: مێد (ماد) دووبه‌شی دیاریی‌یه‌، یه‌که‌میان مادی گه‌وره‌ که‌ "ئه‌کباتان یا هه‌گمه‌تانه‌" پایته‌ختی بووه‌و ئه‌وی‌تریان مادی بچووك یا "ئاترووپاتێن" که‌ له‌ نێوی یه‌که‌می ساتراپی (ئوستاندار یا پارێزگار)ی ئه‌وێ وه‌رگیراوه‌ که‌ "ئاترۆپاتیس" بووه‌. هه‌ر ئه‌و پارێزگاره‌ بووه‌ که‌ پێشگیری له‌وه‌ کردوه‌ که‌ ئه‌و ده‌ڤه‌ره‌ بکه‌وێته‌ ده‌ستی مه‌قدوونییه‌کان‌و له‌ به‌رانبه‌ر ئه‌و کاره‌ گه‌وره‌دا نێوی پاشایی وه‌رگرت... به‌وته‌ی "ئاپۆلونیدس" هێزی سه‌ربازی ئه‌و ئه‌یاله‌ته‌ زۆر به‌رچاو و کارئامه‌ بووه‌و ده‌ریاچه‌یه‌کی تێدا هه‌ڵکه‌وتوه‌ به‌نێوی "کاپۆتا" که‌ خوێی لێ ده‌که‌وێته‌وه‌.[4]

به‌ پێی گێڕانه‌وه‌ی "دێلیووس Dellius" دۆستی سه‌ردار "ئانتوان"ی ڕۆمی له‌ ده‌ڤه‌ری باکووری ئاترۆپاتێن تیره‌کانی کادۆسی، ئه‌مرده‌کان، تاپوره‌کان‌و کورتییه‌کان ده‌ژین که‌ هه‌ر خه‌ریکی ڕێگرین... ئه‌و تیرانه‌ له‌ کێوه‌کانی زاگرۆس‌و "نیفاتس Niphatis" دا بڵاون‌و هه‌موویان له‌ یه‌ك ره‌گه‌زن، هه‌روه‌ك له‌ وه‌زعی جیسمی‌و به‌ده‌نیشیان ئه‌وه‌ ده‌رده‌که‌وێ.

ئیسترابوون له‌ شوێنێکی دیکه‌ له‌سه‌ر خه‌ڵکی قه‌راخه‌کانی ده‌ریای خه‌زه‌ر (کاسپین) ده‌نووسێ: له‌وێ گیله‌که‌کان، کادۆسییه‌کان، ئه‌مرده‌یه‌کان،

---

[1] له‌ شه‌ڕی کوردان له‌گه‌ڵ پادشای "پێرگام" به‌ ریوایه‌تی "تیت لیو" که‌ له‌ ل 97ی کتێبی کوردو پێوه‌ندیی ره‌گه‌زی‌و مێژووییان له‌ ره‌شید یاسه‌می، هه‌روه‌ها به‌ کتێبی گه‌ڕانه‌وه‌ی ده‌هه‌زار که‌س له‌ گزینفۆن که‌ له‌ فه‌لاخون هاوێژی کورتیویان = کوردان‌و شاره‌زاییان له‌م بابه‌ته‌وه‌ بڕوانن. پێویسته‌ بزانین که‌ له‌ ساڵی 140ی به‌ر له‌زایین‌و فه‌لاخون هاوێژانه‌ له‌ سوپای ئانتیوکوس دا دامه‌زراون.

[2] ئه‌وه‌ش جێگه‌ی وه‌بیرهێنانه‌وه‌یه‌ که‌ "پۆلیب" یه‌که‌م مێژوونووسه‌ که‌ به‌ ڕاشکاوی له‌ ده‌وری ساڵی 172ی پێش زایین دا نێوی "کورتی"ی هێناوه‌. دیاره‌ ئه‌وه‌ بۆ ئه‌و که‌سانه‌ش که‌ ده‌ڵێن بۆ یه‌که‌م جار له‌ سه‌رده‌می سه‌لجووقییه‌کان دا نێوی کوردو کوردستان هاتۆته‌ گۆڕێ سه‌رنج ڕاکێشه‌.

[3] کتێبی یازده‌هه‌م، به‌شی سێزده‌هه‌م، کتێبی ئیسترابوون‌و، کوردو پێوه‌ندی ره‌گه‌زی‌و مێژوویی ئه‌وان له‌ ره‌شید یاسه‌می ل 160.

[4] له‌ زۆر له‌ مێژووه‌کانی وه‌ك مێژووی ته‌به‌ری‌و ... ئه‌و ده‌ریاچه‌یان به‌ ده‌ریاچه‌ی ورمێ زانیوه‌، که‌ که‌بوودانیشی پێ‌ده‌ڵێن.

کورتی‌یەکان‌و ئەناریکەکان‌و چەند تیرەی دیکە دەژین...[1] لێی زیاد دەکاو دەنووسێ: کاسییەکان یەکێك لەتیرەکانی کۆرتیۆن کە لەگەڵ مادەکان هاوخاکن. جگە لەو باجەی بۆیان دیاری کراوە زۆر کات پادشاکان، لە هاوین دا دێنە ئەکباتان‌و لەوێ دەژین یا دەچنە بابێل دیاری‌و شتی زۆر پێشکەشی کاسییەکان دەکەن.

وەختێك ئەسکەندەر ویستی ئەوان تەنبێ بکا، لە زستاندا هێرشی بردە سەر ئەو مەڵبەندە بەڵام سەرنەکەوت.[2] سنووری لای باشووری ماد بریتییە لە "ئاپۆلۆنیاتید Apoloniatide"و بەشێك لە زاگرۆس‌و...[3] ئەو هەرێمە لەگەڵ مەرگی ئەسکەندەر لەژێر دەستی سلووکییەکان هاتە دەرو هەروەك گوتمان، هەموو کات سەردارە سلووکییەکان لەگەڵ خەڵکی کوردوئێن (کوردستان) خەریکی شەڕ بوون.

ئەوکات کە تیرداد بناغەی حکوومەتی ئەشکانی (پارت)ی دارشتو دەستی یۆنانی‌و مەقدوونییەکان لەئێران‌و کوردستان کەم بۆوە، لە بەشێکی ئاماڵ دورگەی ئیتالیای ئەمرۆ هێزێکی نوێ بە نێوی رۆم لە دایك بوو کە دوایە ئیمپراتوورییەکی گەورەی پێك هێنا. ئیمپراتوورەکانی ئەو وڵاتە بۆ بردنە پێشی دەسەڵاتی خۆیان‌و بۆ ئەوەی هێزە گەورەکانی تری ئەو سەردەمەو یەك لەوان ئێران بخاتە ژێر فەرمانی خۆی چەند سەدە لەگەڵ ئیمپراتووریی پارت (ئەشکانی)و ساسانی لەشەڕ دابوو و دیسان کوردستان وەك هەموو کات خاکێك بوو کە لەو شەڕانە دابوو بە پێخوستی جەولەی لەشکرەکانی هەر دووڵاو گەورەترین شەڕەکانی ئەو دوو ئیمپراتوورییە هەر لە کوردستان کران. زۆر بە کەمی هەڵدەکەوت کە وەك سەردەمی "ئوردئەشکی سێزدەهەم" سوڵتانی بەتوانای ئەشکانی کە لە شەڕەکان دا لە هێزی کوردانیش کەڵکی وەردەگرت‌و هەوڵی دەدا خاکی دوژمن ببێتە مەیدانی شەڕ، لە هێزی کورد یارمەتی بخوازن‌و لە شەڕەکان دا بەشداریان کەن. وای لێهات کە هێندێك جار وەك سەردەمی پاشایەتی کوڕەکەی ئوردئەشکی سێزدەهەم کە بە "فەرهادی چوارم" ناسراوەو

---

[1] کتێبی یازدەهەم، لە ئیستراپوون، بەشی حەوتەم.
[2] کتێبی یازدەهەم بەشی سێزدەهەم لە ئیستراپوون.
[3] هەمان سەرچاوە.

www.pertwk.com

پیاوێکی به‌کیفایه‌ت نه‌بوو، رۆمییه‌کان ئه‌وه‌نده‌ جه‌سوور ببوون که‌ له‌ رێگه‌ی ئه‌رمه‌نستانه‌وه‌ خۆیان گه‌یانده‌ "مادی بچووك یا ئاترۆپاتێن"و ده‌وروبه‌ری پایته‌خته‌كه‌ی كه‌ "پراسپا Praspa" بوو.[1] هه‌رچه‌ند ئه‌و له‌شكركێشییه‌ بۆ "مارك ئانتۆنی" ئیمپراتووری رۆم‌و له‌شكره‌كه‌ی جگه‌ له‌ شكست‌و ئابڕوو چوون چیدی تێدا به‌سته‌ نه‌بوو، ته‌نیا له‌ ده‌وری قه‌ڵای "وان"و كوردستانی ناوه‌ندی زیاتر له‌ هه‌شت هه‌زار كه‌س له‌ سه‌ربازه‌كانی رۆمی كوژران. دوای ئه‌م رووداوه‌ له‌و شوێنه‌ له‌سه‌ر ده‌ستكه‌وتی شه‌ڕ له‌نێوان ساتراپی مادو فه‌رهادی چواره‌م ناته‌باییه‌كی توند په‌یدا بوو، ئه‌و ناكۆكییه‌ گه‌یشته‌ جێیه‌ك كه‌ پارێزگار به‌ نهێنی "مارك ئانتۆنی" هان دا كه‌ له‌گه‌ڵ ئێران شه‌ڕی دووباره‌ بكاته‌وه‌، ئیمپراتووری رۆمكه‌ هێشتا تامی تاڵی شكستی پێشووی له‌ زاری دابوو، فریوی خواردو جارێكی دیكه‌ خۆی تووشی شكان‌و كوژرانێكی قورس كرد، ساتراپ كه‌ نهێنیكارییه‌كی ئاشكرا ببوو به‌ هۆی فه‌رهادی چواره‌م گیراو كوژرا.

له‌ شوێنه‌واری ئه‌شكانییه‌كان له‌ كوردستان عیباده‌تگای "ئاناهیتا = ئیلاهه‌ی ئاناهیتا" هه‌ڵكه‌وتوو له‌ كه‌نگاوه‌ری كوردستانی ئێران‌و له‌ پاریزگاری كرماشانه‌ كه‌ هی سه‌ره‌تاكانی پارته‌و "م.دیۆلافێر" ئه‌وێی به‌ عیباده‌تگای ئارتمیدا له‌ كۆن پار یا كه‌نگاوه‌ر نووسیوه‌.[2] هه‌روه‌ها شاری ئاشوور یا لاباناو، شاری "الحضره‌ یا هاترا" له‌به‌ینی دوو رووباری دیجله‌و فورات‌و له‌نێوه‌ڕاستی كوردستانی ناوه‌ندی (كوردوئێن)و هه‌روه‌ها كۆشكه‌كانی ده‌سه‌ڵاتداریه‌تی ئه‌وێ كه‌ نیشانده‌ری گرینگییه‌كی زۆره‌ كه‌ حكوومه‌ت به‌و مه‌ڵبه‌نده‌ی داوه‌.[3] بینای كۆشكه‌كانی پاشا بریتی‌یه‌ له‌ حه‌وت هۆڵی گه‌وره‌ كه‌ گه‌وره‌ترینیان 40×90و چكۆله‌ترینیان 20×30 پێ بووه‌. تالاره‌ گه‌وره‌كه‌ی بێ كۆڵه‌كه‌ سازكراوه‌و،

---

[1] پراسپا پایته‌ختی مادی بچووك هه‌مان "ته‌ختی سولێیمانه‌" كه‌ له‌نێوان میاندووئاو و تكاب هه‌ڵكه‌وتوه‌و وێرانه‌كانی ماونه‌وه‌. بۆ زانیاریی زیاتر له‌ كتێبی "ئێرانی رابردوو و ئێستا" نووسینی ویلیام جێكسێن‌و ئیسترابوون، كتێبی 11 به‌شی سێزده‌و كتێبی شه‌رحی مارك ئانتونی، نووسینی پلوتارك‌و هه‌روه‌ها كتێبی هه‌ڵوه‌شان‌و رووخان به‌ قه‌ڵه‌می "گیبۆن Gibbon" به‌رگی یه‌كه‌م ل 338 به‌دوا بڕوانن.

[2] وه‌رگیراو له‌ ئه‌شكانییه‌كان، نووسینی م.م.دیاكونوف ل 122.

[3] له‌ مێژووی ئێران، نووسینی ژێنه‌راڵ سێر پیرسی سایكس، وه‌رگێڕدراوی محمدتقی فخرداعی گلانی وه‌رگیراوه‌.

یەکێك لەجوانترین کۆشکەکانی شاهانە بووە،[1] بە شێوەیەك کە ناکرێ لەگەڵ هیچ نەخشەو گەڵاڵەیەکی بیناسازی بەراوردی بکەیو چ بینای لەوی ڕێکترو جوانتر نەبووە. لەسەر دەرگای لای ڕۆژهەڵاتی کۆشکەکە بە زنجیرە کۆڵەکەیەك سازکراوە کە لەنیوەی دیوار ڕا بە سەردەرانەکەوە لکاون، ئەوە جوانییەکی تایبەتی پێبەخشیوەو درێژایەکەی کە 300 پێیە بە کەللەی بنیئادەمو شکڵی جوانی ئافرەتان کە لە بەرد داتاشراون ڕازاوەتەوە.

گرینگییەکی کە شایەکانی ئێرانو نەیارەکانیان بۆ ماد (بە ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاواوە بەتایبەتی بە مادی ڕۆژئاوایان دەدا کە هەمان کوردستانە، ئەوەندە بوو کە هەموو کات شازادە دەرەجە یەکەمەکان بۆ حاکمییەتی ئەوێ هەڵدەبژێردرانو، دەیان ساڵ لەسەر بە دەستەوە گرتنی دەسەڵات لەم شوێنە لەگەڵ یەکتر شەڕیان دەکردو تەنانەت کاتێك خەڵکی ئێران بە دژی فەرهاد وەك کوڕی فەرهادی چوارەمو "ئورودی دووهەم" ڕاپەڕینو "وئین" کوڕە گەورەی فەرهادی چوارەم کە لە ڕۆم گەورە ببوو لەسەر تەختی شایەتی دانیشت[2] ئەویشیان قبووڵ نەکردو لە ئەردەوانیان گێڕاوە کە خۆی لە شازادەکانی ئەشکانیو حوکمڕانی مادی ڕۆژئاوا (کوردستانو ئاترۆپاتێن یا مادی بچووك یا ئازەربایجان) بوو تا لەسەر تەختی شایی دانیشێ، ئەو توانی "ووئێن" کوڕە گەورەی فەرهادی چوارەم کە دایکی ڕۆمی بوو و بۆخۆشی لە ڕۆم گەورە ببوو و بە شێوەی ئەوان پەروەردە کرابوو، هەروەها بەشێکی زۆر لە ڕۆمییەکانی لە پۆستی گەورەو کاری پڕ لە بەرپرسایەتی دامەزراندبوو، بۆخۆشی لە عەیشو نۆشو بلەوەزی دا نوقم ببوو، بە تایبەتی ئەو کابرایە لە ڕاو بێزار بوو کە لە لای ئێرانییەکان بەتایبەتی ئەشکانییەکان کارێکی پیرۆز بوو و بۆ پاشاکانیش بە واجب دەزاندراو، بەڕاستی لەبەر ئەو کارانە خەڵك لێی بێزار ببوون، ئەردەوانیش کاتێك ئەو وەزعەی دیت کەڵکی لە دەرفەت وەرگرتو سەرئەنجام لە پاشایەتی

---

[1] میس "گێرترۆد بێل Miss Gertrude Bell" لە کتێبێك دا بەنێوی پاشەواری ئەشکانیەکانو "ئەندرە" لە نووسراوەی "هاترا" کە لە بڵاوکراوە زانستییەکانی ئەنجومەنی ڕۆژهەڵاتی ئاڵمان داو لە ساڵی 1908و لە ژمارە 9دا چاپ بووە بە درێژی لەم بوارەدا شتی نووسیوە.

[2] فەرهادی چوارەم بە دوای بەستنی پەیمانی ئاشتی لەگەڵ ڕۆم، بەڕواڵەت بۆ ئەوەی نیەت پاکیی خۆی سەلماندبێ، بەڵام لە ڕاستیدا بۆ ئەوەی لە پیلان پارێزراو بێ، کوڕەکانی برای خۆی ناردە ڕۆم تا لەوێ لەژێر حیمایەتی ئیمپراتووری ڕۆم دابنو وئێن کە دایکیشی ڕۆمی بوو لە کێشەو هەڵڵاو بەزمی نێوان براکانی کەڵکی ورگرتو لەسەر تەختی پادشایی دانیشت.

www.pertwk.com

خست، دوایە کە چووە ئەرمەنستانو لەوێ ببوو بە پادشاش دەستی هەر لێ هەڵنەگرتو ناچاری کرد لەوێش هەڵێو بچێتە سووریە کە ئەوکات لەژێر چاوەدێری رۆمییەکان دابوو و، سەرئەنجام ئەردەوان بەنێوی "ئەردەوانی سێهەم" بۆخۆی لەسەر تەخت دانیشتو بوو بە شای ئێران.

یەکێك لە دوایین رووداوەکانی کوردستان لە سەردەمی ئەشکانییەکان دا، هێرشەکانی چەند جارەی "تراژان" ئیمپراتۆری رۆم بوو بۆ ئەرمەنستانی گەورەو بچووك (لەو سەردەمەدا بەمەڵبەندەکانی باشوورو رۆژئاوای دەریاچەی وانیان دەگوت ئەرمەنستانی بچووك، کە لە راستی دا خاکی کوردستانی باکوور بوو) ئاخریەکەی لە ساڵی 116ی زایینی دا شاری "هاترایا الحضره"ی گرتو لەویوە بەرەو بابێلو تیسفوون چوو و ئەو ناوچانەشی گرتو هەتا قەراغ کەنداوی فارس چووە پێش، بەڵام کاتێك ناچار بە پاشەکشە بوو تەنیا شوێنێکی بە توندی لە بەرانبەری راوەستا هەر "هاترا = الحضره" بوو کە تراژانی سەرخۆشی سەرکەوتنە یەك بەدوای یەکەکانی تووشی مسیبەتو بەڵایەکی گەورە کردە. خەڵکی ئەو دەڤەرەکە لە تیرە جۆراوجۆرەکانی کۆرتیوی بوون ئەویان مەجبوور بە پاشەکشەو بەجێ هێشتنی ئەو شوێنانە کرد کە گرتبوونی.[1]

لە هەورامان کە مەڵبەندێکی کوردستانی ئێرانو سەر بە کرماشانە هێندێك نووسراوەی چەرمین دەست کەوتوون کە دابەش کردنی وڵاتیان تێدا نووسراوە. بە پێی ئەو نووسراوانە هەر ساتراپ (ئوستانێك) چەند هیپارخی = شارستانو هەر هیپارخی بە چەند ئیستاتمان = دێهستان دابەش کرابوو. بە گوێرەی ئەو نووسراوانە، دابەش بوونی کوردستانی باشوورو ناوەندی کە بەنێوی "ئوسێرۆئینا" نێودێر کراون حکوومەتی سەربەخۆیان هەبووە. پاشاکەیان کەسێك بووە بەنێوی "ئابکار" کە لەگەڵ کراسووسی رۆمی هاوپەیمان بووەو دواتر لە شوێنێك بەنێوی "حەڕان" کراسووس کەوتە گەمارۆی سپای پارتی کە هۆکاری ئەم گەمارۆیەیان بە حیسێبی کەماندارو سوارەکانی کۆرتێوی لە سپای پارت زانیوە. ئەو خاڵەی کە دەبێ لێرەدا ئاماژەی پێبکرێ ئەوەیە کە لە سەردەمی ئەشکانییەکان دا خەڵکی باکوورو باشووری بین النهرین بەپێچەوانەی بۆچوونی پادشاکانی پارت لە دابو نەریتو زمانی کۆنو لەمێژینەی خۆیان

[1]کتێبی ئاریان، مێژوونووسی سەدەی یەکەمو دووهەمی زایینیو کتێبی مێژووی ئێران نووسینی سێرپێرسی سایکس ل 519.

کەڵکیان وەردەگرتو لە شارەکانیان دا بەڵگەی رەسمی بە زمانی ئارامیو سریانی ریك دەخرانو دەنووسران.[1]

ئەوەی کە پێویستە لە ئاخری ئەو بەشەدا باسی لێوە بکەین ئەوەیە کە مادی رۆژئاوا بەتایبەتی کوردستانو خەڵکەکەی، هەموو کات بەهێزترینو کارئامەترین هێزی سەربازییان خستۆتە بەردەست حکوومەتی ئەشکانیو جگە لەو کاتانەی کە لەگەڵ حکوومەتی ناوەندی ناکۆکیان لێ پەیدا دەبوو ئەو هێزانە وەختو بێوەخت گەورەترین هێزی بەرگری لە پێش هێرشەکانی ئەو هێرشکەرە بەهێزانە دابوون بۆ پاراستنی خاکی ئێرانو لەبەر هێندێك هۆی تایبەتیو بنەڕەتی وەك تێکەڵاوی رەگەزیو قەومیو ... بە درێژایی مێژوو، هەر لەسەردەمی ئەشکانییەکانیش دا کوردەکانو کوردستان زۆر جار بوونەی سپەری بەلا بۆ ئێرانو ئێرانییەکان.

www.pertwk.com